

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ VÀ QUẢN TRỊ KINH DOANH

HÀ MINH QUANG

SO SÁNH HIỆU QUẢ KINH TẾ MỘT SỐ MÔ HÌNH
SẢN XUẤT NÔNG LÂM KẾT HỢP Ở VÙNG ĐỆM
VƯỜN QUỐC GIA BA BỂ TỈNH BẮC KẠN

LUẬN VĂN THẠC SĨ KINH TẾ

Chuyên ngành: Kinh tế Nông nghiệp

Mã số: 60-31-10

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:

TS. Trần Đại Nghĩa

Thái Nguyên, năm 2012

LỜI CAM ĐOAN

L luận văn “**So sánh hiệu quả kinh tế một số mô hình sản xuất nông lâm kết hợp ở vùng đệm VQG Ba Bể tỉnh Bắc Kạn**” được thực hiện từ tháng 3/2011 đến tháng 3/2012. Luận văn sử dụng những thông tin từ nhiều nguồn khác nhau . Các thông tin này đã được chỉ rõ nguồn gốc , phần lớn thông tin thu thập từ điều tra thực tế ở địa phương , số liệu đã được tổng hợp và xử lý trên các phần mềm thống kê SPSS 17, Excel.

Tôi xin cam đoan rằng , số liệu và kết quả nghiên cứu trong luận văn này là hoàn toàn trung thực và chưa được sử dụng để bảo vệ một học vị nào tại Việt Nam.

Tôi xin cam đoan rằng, mọi sự giúp đỡ cho việc thực hiện luận văn này đã được cảm ơn và mọi thông tin trong luận văn đã được chỉ rõ nguồn gốc.

Thái Nguyên, tháng 05 năm 2012

Tác giả

Hà Minh Quang

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn này, tôi xin chân thành cảm ơn Ban Giám hiệu, Phòng quản lý đào tạo sau đại học, cùng các thầy, cô giáo trong trường Đại học Kinh tế và Quản trị Kinh doanh Thái Nguyên đã tận tình giúp đỡ, tạo mọi điều kiện cho tôi trong quá trình học tập và thực hiện đề tài.

Đặc biệt, tôi xin chân thành cảm ơn thầy giáo TS. Trần Đại Nghĩa đã trực tiếp hướng dẫn, chỉ bảo tận tình và đóng góp nhiều ý kiến quý báu, giúp đỡ tôi hoàn thành luận văn.

Tôi xin chân thành cảm ơn cán bộ, lãnh đạo Huyện uỷ, UBND huyện Ba Bể - Tỉnh Bắc Kạn, Ban quản lý VQG Ba Bể, phòng Nông nghiệp&PTNT, phòng Thống kê, Phòng lao động thương binh xã hội, Phòng tài nguyên và môi trường, cán bộ và nhân dân các xã Cao Trĩ, Khang Ninh và Quảng Khê đã tạo mọi điều kiện giúp đỡ khi điều tra thực địa giúp tôi hoàn thành luận văn này.

Cuối cùng, tôi xin chân thành cảm ơn cơ quan, gia đình, bạn bè, đồng nghiệp đã luôn sát cánh, động viên, giúp đỡ tôi hoàn thành luận văn này.

Thái Nguyên, ngày tháng 05 năm 2012

Tác giả luận văn

Hà Minh Quang

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Tính cấp thiết của đề tài	1
2. Mục tiêu của đề tài	2
3. Ý nghĩa khoa học và ý nghĩa thực tiễn.....	3
4. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu của đề tài	4
5. Kết cấu của luận văn	4
CHƯƠNG I. TỔNG QUAN TÀI LIỆU NGHIÊN CỨU VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	5
1.1. Cơ sở khoa học	5
1.1.1. Cơ sở lý luận	5
1.1.1.1. Phương thức sản xuất nông lâm kết hợp và vai trò trong phát triển kinh tế xã hội	5
1.1.1.2. Vùng đệm và lợi ích trong vấn đề phát triển kinh tế xã hội và bảo tồn tài nguyên thiên nhiên	11
1.1.1.3 Hiệu quả kinh tế và chỉ tiêu đánh giá hiệu quả kinh tế	14
1.1.2. Cơ sở thực tiễn.....	16
1.1.2.1. Thực trạng phát triển NLKH và kinh nghiệm áp dụng NLKH tại vùng đệm các khu bảo tồn thiên nhiên trên thế giới.	16
1.1.2.2. Tình hình phát triển Nông lâm kết hợp và quản lý vùng đệm các VQG ở Việt Nam.....	21
1.1.2.3. Tình hình phát triển sản xuất nông lâm kết hợp trên địa bàn tỉnh Bắc Kạn	28
1.2. Phương pháp nghiên cứu.....	30
1.2.1. Phương pháp thu thập số liệu.....	30
1.2.2. Phương pháp xử lý số liệu.....	33
1.2.3. Phương pháp phân tích đánh giá.....	33

1.2.4. Hệ thống các chỉ tiêu phân tích đánh giá	35
CHƯƠNG II. THỰC TRẠNG SẢN XUẤT NÔNG LÂM KẾT HỢP TẠI VÙNG ĐỆM VƯỜN QUỐC GIA BA BÈ	37
2.1. Đặc điểm địa bàn nghiên cứu.....	37
2.1.1. Điều kiện tự nhiên và tài nguyên thiên nhiên của huyện Ba Bè.....	37
2.1.1.1. Vị trí địa lý	37
2.1.1.2. Địa hình, địa mạo	38
2.1.1.3. Khí hậu, thủy văn	38
2.1.1.4. Tài nguyên thiên nhiên.....	40
2.1.2. Điều kiện kinh tế xã hội của huyện Ba Bè.....	45
2.1.2.1. Dân số và lao động huyện Ba Bè	45
2.1.2.2. Kết cấu cơ sở hạ tầng của huyện.....	47
2.1.2.3. Tình hình phát triển kinh tế của huyện Ba Bè	50
2.1.2.4. Đánh giá thuận lợi, khó khăn của huyện Ba Bè.....	52
2.2. Thực trạng phát triển NLKH tại vùng đệm VQG Ba Bè.....	53
2.2.1. Chọn điểm nghiên cứu, số lượng và phân loại mẫu.....	53
2.2.2. Thông tin chung các hộ điều tra.....	55
2.2.2.1. Thông tin về chủ hộ.....	55
2.2.2.2. Tình hình nhân khẩu và lao động của hộ	56
2.2.2.3. Tình hình sử dụng đất đai của hộ	57
2.2.2.4. Tài sản của hộ.....	59
2.2.3. Thực trạng sản xuất nông lâm kết hợp tại vùng đệm VQG Ba Bè	60
2.2.3.1 Kết quả thống kê phân loại các mô hình sản xuất NLKH ở vùng đệm	60
2.2.3.2. Thành phần cây trồng vật nuôi và sự kết hợp trong các mô hình NLKH.....	62
2.2.4. Hiệu quả kinh tế của các mô hình NLKH ở vùng đệm VQG Ba Bè	65

2.2.4.1. So sánh hiệu quả kinh tế của các mô hình trong nhóm hộ 1	65
2.2.4.2. So sánh hiệu quả kinh tế của các mô hình trong nhóm hộ 2.....	67
2.2.4.3. So sánh hiệu quả kinh tế của các mô hình trong nhóm hộ 3	68
2.2.5. Phân tích các yếu tố tác động đến thu nhập của các nhóm hộ.....	70
CHƯƠNG III. GIẢI PHÁP NÂNG CAO HIỆU QUẢ SẢN XUẤT NÔNG LÂM	
KẾT HỢP Ở VÙNG ĐỆM VƯỜN QUỐC GIA BA BÈ.....	77
3.1. Quan điểm phát triển nông lâm nghiệp của địa phương	77
3.2. Những thách thức trong việc phát triển kinh tế vùng đệm	78
3.3. Các giải pháp nhằm phát triển sản xuất NLKH ở vùng đệm VQG Ba Bè	
.....	79
3.3.1 Nhóm giải pháp đề xuất đối với các cấp, các ngành của địa phương và	
ban quản lý VQG.....	80
3.3.2. Nhóm giải pháp đề xuất đối với các hộ nông dân.....	83
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ.....	87
1. Kết luận	87
2. Kiến nghị.....	89
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	88
PHỤ LỤC.....	91

DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT

Chữ viết tắt	Nội dung
BQ	Bình quân
BTTN	Bảo tồn thiên nhiên
CC	Cơ cấu
LSNG	Lâm sản ngoài gỗ
NLKH	Nông lâm kết hợp
IFAD	International Fund for Agricultural Development
KTXH	Kinh tế xã hội
RRg	Rừng – Ruộng
RVAC	Rừng - vườn – ao - chuồng.
RVACRg	Rừng - vườn – ao - chuồng - ruộng
RVCRg	Rừng- vườn - chuồng - ruộng
SALT	Sloping Agricultural Land Technology
SL	Số lượng
TH	Tiểu học
THCS	Trung học cơ sở
THPT	Trung học phổ thông
VQG	Vườn Quốc gia

DANH MỤC BẢNG BIỂU

Bảng 2.1. Tình hình sử dụng đất đai của huyện Ba Bể năm 2010	41
Bảng 2.2. Tài nguyên rừng của huyện Ba Bể năm 2010	43
Bảng 2.3. Dân số của huyện Ba Bể năm 2010	45
Bảng 2.4. Tình hình lao động của huyện Ba Bể năm 2010	46
Bảng 2.5. Số trường học, phòng học và giáo viên của huyện Ba Bể năm 2010.....	49
Bảng 2.6. Cơ cấu kinh tế và tốc độ tăng trưởng các ngành kinh tế qua 3 năm (2008-2010, theo giá hiện hành).....	50
Bảng 2.7. Kết quả phân loại nhóm hộ điều tra	55
Bảng 2.8. Thông tin của chủ hộ.....	56
Bảng 2.9. Tình hình nhân khẩu và lao động của hộ	57
Bảng 2.10. Diện tích đất bình quân của hộ	58
Bảng 2.11. Tài sản của hộ	59
Bảng 2.12. Hiện trạng các mô hình NLKH ở các nhóm hộ.....	61
Bảng 2.13. Cơ cấu cây trồng vật nuôi trong các mô hình NLKH.....	62
Bảng 2.14. Hiệu quả kinh tế của các mô hình trong nhóm hộ 1.....	65
Bảng 2.15. Hiệu quả kinh tế của các mô hình trong nhóm hộ 2	67
Bảng 2.16. Hiệu quả kinh tế của các mô hình trong nhóm hộ 3.....	69
Bảng 2.17. Kết quả phân tích hàm CD của các hộ áp dụng mô hình RVACRg trong nhóm hộ 1	71
Bảng 2.18. Kết quả phân tích hàm CD của các hộ áp dụng mô hình RVCRg trong nhóm hộ 2.....	73
Bảng 2.19. Kết quả phân tích hàm CD của các hộ áp dụng mô hình RVAC trong nhóm hộ 3.....	75

DANH MỤC CÁC HÌNH

Hình 2.1. Cơ cấu sử dụng đất của huyện Ba Bể năm 2010	42
Hình 2.2. Cơ cấu lao động của huyện Ba Bể năm 2010.....	47
Hình 2.3. Cơ cấu diện tích đất bình quân của 3 nhóm hộ	58

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Mâu thuẫn giữa phát triển kinh tế và bảo vệ môi trường, bảo tồn nguồn tài nguyên thiên nhiên là một vấn đề chung trên toàn thế giới. Cái giá phải trả cho sự phát triển, tăng trưởng nhanh chóng của các quốc gia là sự gia tăng của ô nhiễm môi trường và sự suy giảm nghiêm trọng của nguồn tài nguyên thiên nhiên, đặc biệt là suy giảm tài nguyên rừng.

Ở nước ta, nhiều Vườn Quốc gia (VQG) và các khu bảo tồn đã và đang được xây dựng nhằm bảo tồn nguồn tài nguyên thiên nhiên cho phát triển kinh tế bền vững. Tuy nhiên phần lớn các khu vực này lại thường nằm xen với khu dân cư và chịu sức ép hết sức nặng nề từ phía ngoài. Vùng đệm được xây dựng chính là để giải quyết các khó khăn đó, nhằm nâng cao đời sống cho các cộng đồng dân cư địa phương, tạo thêm công ăn việc làm cho họ để họ giảm bớt sức ép lên các khu bảo tồn và đồng thời giáo dục, động viên họ tích cực tham gia vào công tác bảo tồn [13]. Vùng đệm có tác dụng ngăn chặn hoặc giảm nhẹ sự xâm phạm khu rừng đặc dụng. Tuy nhiên, việc quản lý và phát triển các vùng đệm ở nước ta hiện nay còn nhiều vấn đề bất cập đặc biệt việc phát triển kinh tế cho người dân vùng đệm.

Vùng đệm VQG Ba Bể có diện tích hơn 34 nghìn héc ta chủ yếu là diện tích đất lâm nghiệp với trên 2.000 hộ dân, khoảng 15.000 nhân khẩu, trong đó 50% là người H'Mông và Dao [1]. Đời sống kinh tế của người dân trong vùng còn rất nhiều khó khăn, chủ yếu là sản xuất nông lâm nghiệp. Tuy nhiên việc sử dụng đất lâm nghiệp của người dân còn nhiều bất cập dẫn đến hiệu quả kinh tế thấp. Đất lâm nghiệp ở trong vùng vẫn thuộc sở hữu của VQG và người dân chỉ nhận khoán khoanh nuôi và bảo vệ rừng. Thực tế này dẫn đến sự tranh chấp về lợi ích giữa người sản xuất (người nông dân) và chủ sở hữu